

UTRIKESPOLITISK AGENDA 2030

Åtta punkter för ett säkrare Sverige

DEL 1

Utgångslägen: den säkerhetspolitiska bakgrunden

Omvärldsläget, Sveriges vägval efter kalla krigets slut och tempoväxlingen efter 2022 – den bakgrund mot vilken en ny utrikespolitisk agenda behöver formuleras.

Fredrik Johansson är senior fellow på Frivärld. Han är en erfaren kommunikationsrådgivare och krönikor, idag verksam på bland annat på Svenska Dagbladets ledarsida. Han har bakgrund som rådgivare i såväl näringslivet som i partipolitiken och var huvudsekreterare för det Idéprogram som moderaterna antog 2020.

Inledning

Det brukar heta att utrikespolitik inte påverkar svenska valrörelser. Det finns något självuppfyllande över detta påstående. Sanningen är att vår relation till omvärlden alltid finns med i alla valrörelser. Dess påverkan kan vara större eller mindre, men direkt eller indirekt finns den med. Och den gör det mer än någonsin valet 2026.

Ett skäl som anförs för att utrikespolitiken skulle vara mer undanskymd 2026 är bilden av en relativt stark konsensus - man är helt enkelt inte oenig om så mycket. Stödet för Ukraina, medlemskapen i Nato och EU och andra centrala delar av svensk utrikes- och säkerhetspolitik förenar Sveriges riksdagspartier. Det kan därför vara värt att påminna om hur denna konsensus har formats och vad det kan betyda för de frågor som kommer att dominera vår utrikes- och säkerhetspolitiska agenda under kommande år.

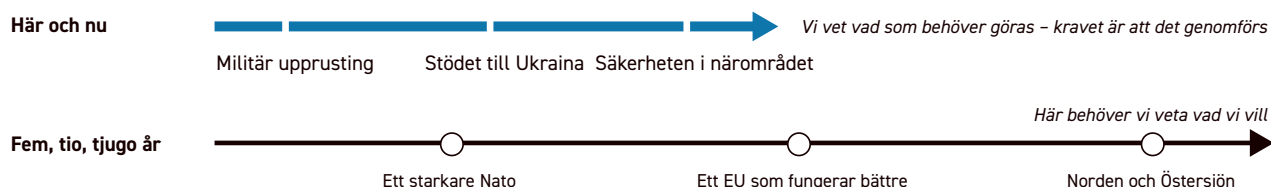
Utvecklingen i omvärlden under de kommande åren och hur vi väljer att bemöta den är avgörande för Sveriges framtida säkerhet. På många områden är tidspressen stor. Det gäller i synnerhet behovet av fortsatt snabb militär upprustning och stärkta samarbeten för säkerheten i vårt omedelbara närområde. Hoten är påtagliga och allvarliga.

Den goda nyheten i den delen är att vi vet vad som behöver göras. Kraven på en kommande regering handlar om förmåga att genomföra och att det går tillräckligt snabbt. Vilket ställer frågor kring vilka partier som kan ingå i en regeringskonstellation och vilken parlamentarisk beroendeställning en statsminister ställer sig i.

På andra områden är perspektiven mer långsiktiga. Hur ska vi vara med och forma samarbeten och sammanhang som avgör förutsättningarna för svensk säkerhet på fem, tio eller tjugo års sikt?

Två horisonter

Utrikespolitiken ställer två sorters krav på nästa regering.

Det handlar om de samarbeten och allianser vi är del av, framför allt Nato och EU. Sverige ska vara en aktiv och konstruktiv partner och allierad. Men vi behöver också ha en klar uppfattning om vad vi vill. Hur vill Sverige att dessa organisationer utvecklas för att bäst fylla sitt syfte och för att på bästa sätt bidra till vår säkerhet och handlingsförmåga?

Tidigare har vårt agerande allt för mycket präglats av tvekan och anpassning av nödvändighet. Nu behöver vi målmedvetenhet och politisk vilja.

Hur blir Nato starkare? Hur får vi EU att fungera bättre, agera mer enat och bli mer konkurrenskraftigt? Det är vårt ansvar - mot oss själva, men också mot dem som vi delar framtid med i dessa organisationer.

Vi behöver fördjupa samarbetet med dem som står oss närmast - geografiskt, kulturellt och värderingsmässigt. Främst i Norden och Östersjöområdet. För att göra mer tillsammans, men också för att vara en kraft inom de europeiska och transatlantiska sammanhang vi delar.

Allt detta kommer att ställa krav på nästa regering. Krav på kompetens och kapacitet att leverera ett genomförande, men också på en analytisk förmåga och idémässig tillhörighet. Sverige behöver en regering som har en klar kompassriktning för vårt lands utrikes- och säkerhetspolitik. Och som ser frågorna i ett sammanhang – där vad vi gör militärt och inom Nato, exempelvis hänger samman med vad vi gör ekonomiskpolitiskt i EU eller i vårt eget land.

Där vårt agerande tidigare allt för mycket präglats av tvekan och anpassning av nödvändighet, behöver vi nu målmedvetenhet och politisk vilja.

En politik grundad i värderingar vi delar med andra, men också i en förståelse för vad det faktiskt innebär för Sverige. På en bredd av politikområden.

Bakgrund

Sedan Kalla krigets slut har svensk utrikes- och säkerhetspolitik förändrats i grunden. Vi har lämnat en alliansfrihet som hade sina hårda säkerhetspolitiska motiv, men som över tid hade övergått i en ideologisering av "neutraliteten". Våra vägval vilade på en föreställning om svensk exceptionalism. Vi var annorlunda och gjorde världen och oss själva en tjänst genom att vara det.

Denna exceptionalistiska föreställning fortsatte att forma svensk politik. Det var inte självklart att vi skulle gå med i EU – motståndet menade att det inte var förenligt med vår säkerhetspolitiska linje och tradition.

När den dåvarande socialdemokratiska regeringen växlade spår hösten 1990 var det högst profana och akuta skäl som avgjorde. Genom att deklarera en vilja att bli EG-medlemmar trodde man sig kunna lugna de internationella finansmarknader som misstroddes kronan och regeringens ekonomiska politik.

Decennier av stora ord om svensk särart och Europasamarbetets elände förpassades snabbt och utan vidare debatt till historiens skräphög. Att folkomröstningen hösten 1994 blev jämn kan i hög grad förklaras med att många höll fast vid det som länge deklarerats som orubbliga sanningar. Och som nu hade övergivits av dessa sanningars mest entusiastiska tillskyndare.

Lika lite var det självklart att vi ett drygt kvartssekel senare skulle bli medlemmar i Nato. Också där fick den akuta nödvändigheten till slut bestämma. Det var när stridsvagnarna rullade mot Kiev som regeringen insåg att man behövde ompröva en linje man hårdnackat försvarat mot varje ifrågasättande.

Framtiden är öppen, men historien säger alltid något om både nutiden och vad som kan hända framåt.

Idag råder det stor konsensus i säkerhets- och utrikespolitiken. Det är bra. Men vi vet att saker förändras och frågan är vad denna konsensus betyder när något nytt och okänt inträffar. Och konsensus om att vi exempelvis ska vara medlemmar i Nato och EU säger inget om vad olika partier eller aktörer vill med dessa medlemskap eller hur de ser på framtiden för dessa organisationer.

Det är bra att man slutat driva på för ett svenskt utträde. Men frågan är vad vi gör framåt.

Hur politiska beslutsfattare agerat sedan Kalla krigets slut säger något om förståelse och förmågan till analys. Det är aldrig fel att ompröva tidigare beslut och positioner om man övertygas om motsatsen, men det är en skillnad om det sker i en analytisk process i lugnt läge eller om man är tvingad då samtliga andra möjligheter är uttömda.

Det fanns politiker och aktörer i svensk samhällsdebatt som under lång tid ville gå med i EU och i Nato, för att det var bra för Sverige och för att det var en värdgemenskap i vilken vi hörde hemma. Som hade analyserat frågan och tagit ställning långt innan beslutet tvingades fram. Också det säger oss något om framtiden. Och om lämplighet att ta ansvar för svensk utrikes- och säkerhetspolitik.

Denna briefing beskriver Sveriges centrala utrikes- och säkerhetspolitiska utmaningar, de flesta av dem delar vi med våra grannländer och partners. En del - som

försvarets upprustning och stödet till Ukraina - handlar om vad vi gör här och nu. Annat - som Sveriges roll för att forma framtidens EU, Nato och Östersjösamarbete - har en lite längre horisont. Båda är viktiga.

Varje enskilt område har betydelse, men tillsammans bildar de också en utrikes- och säkerhetspolitisk helhet där frågor om hård militär säkerhet hakar i ekonomisk konkurrenskraft, politiskt samarbete och vidare integration i Norden och i Europa. Säkerhet och motståndskraft har många byggstenar.

Sverige behöver en sammanhållen strategi för säkerhet genom militär, ekonomisk och politisk styrka. Oförmåga på ett område kommer att spilla över i oförmåga på andra. Det är förmågan att leverera denna sammanhållna strategi som är kravet på varje framtida regering och regeringskonstellation.

Vi väljer här att lyfta fram åtta områden:

1 Fortsatt stöd till Ukraina	2 Fortsatt upprustning av Sveriges försvar	3 Ett svenskt engagemang i och för Nato	4 Ett starkare och mer konkurrenskraftigt EU
5 Ett fördjupat nordiskt samarbete	6 Frihandel och strategiska samarbeten	7 En ekonomisk politik för säkerhet och motståndskraft	8 Fortsatt reformering av biståndspolitiken

Listan skulle kunna göras längre, men det är en kommande regerings förmåga att leverera på dessa områden som kommer att ha störst inverkan på vår säkerhet de närmaste åren framåt

Bakgrund: Skarpt läge i en orolig värld

Sveriges säkerhetspolitiska läge är mer utsatt än i man-naminne. Rysslands koloniala erövringskrig i Ukraina är inne på sitt femte år och europeiska underrättelsetjänster pekar på en tydlig risk för att Ryssland redan inom några år kan rikta ett angrepp mot sina grannländer. Det pågår redan en omfattande hybridkrigföring mot Europa och den ryska militära förmågan är fortsatt stark, även om kriget fortsätter att ha ett ofattbart högt pris både i blodspillan och materiel. Uppskattningar talar om en halv miljon döda och en och en halv miljon döda och sårade ryska soldater.

Den ryska militären har genom erfarenheterna i Ukraina stärkts på viktiga områden. Vid sidan av Ukraina har Ryssland idag unika och direkta erfarenheter av modern krigföring.

I försvarsberedningens lägesrapport *”Skarpt läge – aktuell lägesbild i totalförsvaret och omvärlden”* (Ds 2026:12) från juni 2026 konstateras:

Ryssland ökar gradvis sin militära förmåga i Sveriges närområde. Utvecklingen av säkerhetshotande verksamhet (underrättelsehot, påverkansoperationer, sabotage med mera) bedöms fortsätta i en negativ riktning under de närmaste åren, framför allt utifrån ryska målsättningar och säkerhetshotande verksamhet i närområdet. Hotet från Ryssland inbegriper såväl militära som icke-militära medel. Sverige och allierade utsätts i ökad utsträckning för hybrida hot och angrepp från ryska aktörer och situationen kan försämrats ytterligare. Rysslands nyttjande av hybrida medel präglas av allt större riskbenägenhet och vårdslöshet. Antagonistiska åtgärder kan särskilt komma att öka mot europeiska länder som tydligt stödjer Ukraina.

FÖRSVARBEREDNINGEN, SKARPT LÄGE (DS 2026:12), JUNI 2026

Rysslands auktoritära utveckling och alltmer aggressiva maktanspråk på sina grannländer (inklusive Sverige) har pågått i minst två decennier. Över tid har retorik och agerande eskalerat, med den fullskaliga invasionen av Ukraina ska ses som det mest dramatiska och radikala steget i en utveckling som den ryska statsledningen inte försökt dölja och som påbörjades långt tidigare. Inget i historien är oundvikligt, men riktningen har funnits länge.

Redan i februari 2007 höll Rysslands president Vladimir Putin ett tal vid säkerhetskonferensen i München, där han signalerade en omläggning av rysk utrikespolitik. Det var en attack mot det Putin beskrev som en ”unipolär värld” kontrollerad av USA, men i praktiken ett ryskt underkännande av den ordning som vuxit fram efter kalla krigets slut. Ryssland tänkte inte anpassa sig eller acceptera att överge den roll Sovjetunionen hade haft.

Kombinerat med en kritik mot Natos utvidgning var det en öppning för en expansiv och i slutändan aggressiv utrikespolitik riktad mot det som Putin menade var en rysk intressesfär. Centralt i talet var att det som väst hade att erbjuda inte hade ett självklart värde för Ryssland och att man kände sig ha både rätt och skäl att gå sin egen väg. Det var ett avvisande av just det vi var övertygade om hade ett värde också för Ryssland.

Talet var en varning. Putin signalerade helt enkelt att han ville måla Ryssland ur den västerländska gemenskapen. Ett skäl var en paranoid föreställning om att Ryssland var hotat, men det viktigaste var att man ville göra det. Över tid har retoriken mot ”väst” också blivit allt hårdare och talat om en dekadens ibland gränsande till andlig förruttnelse.

I Putins påstående att Sovjetunionens upplösning var ”nittonhundratalets största geopolitiska kollaps”, låg också potentiella territoriella anspråk. Som den svenske Rysslandskännaren Martin Kragh konstaterade handlade det ”inte så mycket om en nostalgi för kommunismen som ett

konstaterande att minst tjugofem miljoner etniska ryssar, eller rysktalande som primärt identifierade sig med Ryssland, blev kvar utanför den ryska federationens gränser.”

2008, året efter Münchentalet invaderade Ryssland Georgien, följt av annektering av Krim 2014 och ett proxykrig för att söndra Ukraina därefter. Den storskaliga invasionen i februari 2022 föregicks i sin tur av en kraftig eskalering av retoriken riktad mot Nato, det ryska närområdet och även vårt eget land. I juli 2021 publicerade den ryske presidenten en essä där han i praktiken underkände Ukrainas rätt att existera som självständigt land. I slutet av 2021 skärptes tonen ytterligare genom ett uttalande där Ryssland ansåg sig äga rätten att bestämma också Sveriges säkerhetspolitiska vägval.

Detta beskrivs i Försvarsberedningens rapport:

Ryssland framförde 2021 mycket långtgående krav på en i grunden förändrad säkerhetsordning i Europa. Ryssland krävde bland annat att Nato inte skulle utvidgas till nya medlemsländer samt att militära styrkor och vapensystem inte skulle placeras i länder som blivit Natomedlemmar från 1997. En sådan hållning står i konflikt med Sveriges och andra länders grundläggande säkerhetsintressen, inklusive vår rätt att själva göra våra säkerhetspolitiska vägval, och kraven skulle radikalt ha försämrat Sveriges militärstrategiska läge.

FÖRSVARBEREDNINGEN, SKÄRPT LÄGE (DS 2026:12)

Det går en linje från Münchentalets retorik om Rysslands anspråk och Nato som ett hot och dessa krav.

Försvarsberedningen konstaterar att det inte finns någon anledning att tro att Rysslands målsättningar har ändrats sedan dess. Kreml önskar en ny säkerhetsordning, där Rysslands grannländer ska domineras i en rysk intressesfär:

Rysslands grundläggande krav på en förändrad säkerhetsordning i enlighet med vad som framfördes 2021 är fortsatt landets målsättning. Försvarsberedningen ser en risk att konfrontationen mellan Ryssland och Europa ytterligare fördjupas.

FÖRSVARBEREDNINGEN, SKÄRPT LÄGE (DS 2026:12)

Ryssland kommer under överskådlig tid utgöra det dimensionerande hotet mot oss och mot våra allierade. Samtidigt befinner sig den internationella ordningen i omvandling. Sverige och Europa har inte bara att hantera en aggressiv granne med imperialistiska anspråk, vi behöver göra det i ett läge av stor osäkerhet.

Den amerikanska administrationen har genom sin retorik kring bland annat Grönland, sin aggressiva tullpolitik och ifrågasättandet av det egna militära engagemanget i Europa bidragit till denna osäkerhet. USA förblir vår viktigaste allierade och Sverige och Europa ska utgå från att USA fortsatt kommer att vara engagerat för vad som i slutändan också är helt avgörande amerikanska intressen. Men vi behöver samtidigt ta till oss det som sker och agera därefter. Detta för att möjliggöra vårt eget handlingsutrymme.

President Donald Trump och andra företrädare för den amerikanska administrationen menar att USAs

säkerhetspolitiska intresse främst ligger på det västra halvklotet och att man därför inte kommer att prioritera Europa, eller för den delen åtaganden i andra delar av världen.

Detta har sedan kombinerats med en hård politisk retorik riktad mot Europa. Rättvis och inte sällan rimlig vad gäller europeisk senfärdighet i försvarsinvesteringar, ofta gränslös och orimlig vad gäller europeisk demokrati och värderingar. Sverige och Europa behöver i denna turbulenta omvärld fokusera på det vi kan påverka – inte minst våra egna försvarsinvesteringar, men också att utveckla de politiska och andra relationer vi har. Också med USA.

Ryssland och Kina vädrar morgonluft i ett retoriskt klimat där en amerikansk president anser sig ha rätt att gå vid sidan av den internationella ordningen och ser med förbluffad entusiasm på när Donald Trump och andra företrädare för USA till synes medvetet skadar långa och djupa relationer med allierade inte bara i Europa. Det gäller därför att ta retoriken för vad den är och agera lugnt och långsiktigt.

Det som händer i USA och med amerikansk utrikespolitik under president Trump är dramatisk och oroväckande, men lika lite som den ryska utvecklingen under de senaste två decennierna varit en blixtnär från en klar himmel har den amerikanska varit det. Uttrycken är extrema, men att vi behöver stärka Sverige och Europa har vi vetat länge.

Europas långsiktiga oförmåga att upprätthålla en tillräcklig försvarsförmåga, en naiv inställning till såväl Ryssland (för energiförsörjning) och Kina (för handel), samt en stadig nedgång i europeisk konkurrenskraft och innovationsförmåga är kända problem som både amerikanska och europeiska bedömare varnat för under lång tid.

Samtidigt har USAs relativa position ekonomiskt och militärt (om möjligen inte politiskt) försvagats under de senaste decennierna. Relationen till (maktkampen med) Kina har vuxit i betydelse och det har länge varit tydligt att USA kommer att behöva prioritera. Att USA långsiktigt skulle skifta perspektiv var ingen överraskning. Inte heller att vi i Europa behöver ta ett betydligt större ansvar för vår egen säkerhet.

Detta sagt ligger det inte i USAs intresse att skada relationerna till sina mest långvariga och viktigaste partners. USA och Europa delar grundläggande värderingar, men också intressen. Den gemenskapen behöver Europa bygga vidare på och lita till att tillräckligt starka krafter i USA har samma insikt.

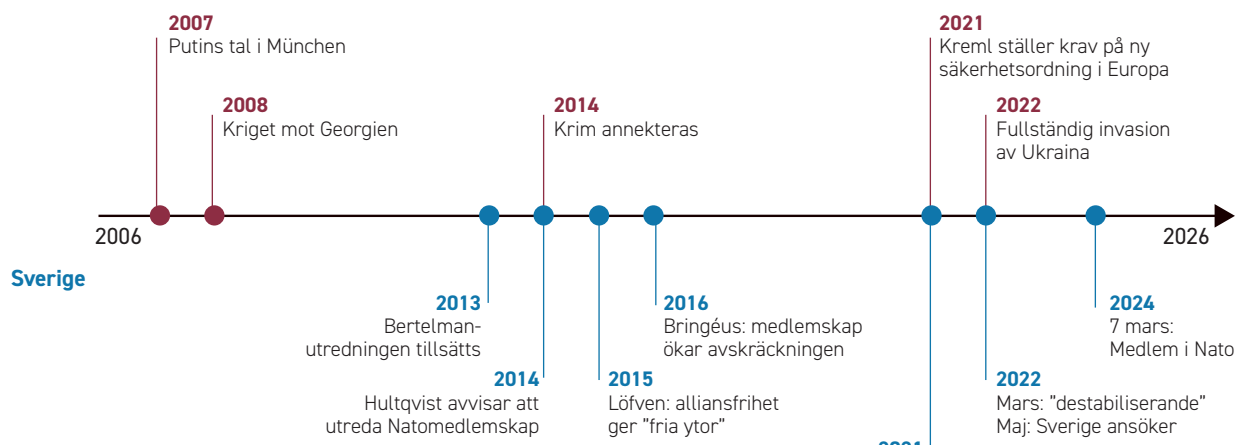
Sammantaget lever vi i en både hotfull och stökig tid. Det är ingen ideal kombination och den ställer stora krav på de som har ansvar för vår utrikes- och säkerhetspolitik. Samtidigt är vi sämre förberedda än vad vi hade kunnat vara om tidigare regeringar läst signalerna rätt och i lägre grad låtit Sveriges säkerhetspolitik styras av önsketänkande och ideologiska föreställningar formade av svensk alliansfrihet under Kalla kriget. Vi håller på att springa ikapp och vi har inget alternativ, men utgångsläget hade kunnat vara bättre.

Signalerna och svaren

Rysslands eskalering ovanför linjen, svenska vägval under den.

Femton år skiljer Münchentalet från Natomedlemskapet.

Ryssland

Natoansökan: Navigation med dålig framförhållning

Sverige har under senare år navigerat denna värld med växande beslutsamhet och enighet. Idag råder det konsensus om mycket i svensk utrikes- och säkerhetspolitik.

Men det har tagit tid och vårt uppvaknande försenades som sagt av en kombination av önsketänkande och ideologi. Beslut som hade kunnat fattas betydligt tidigare har dröjt och inte sällan har motståndet motiverats av mer eller mindre aparta analyser av svenskt säkerhetsläge och de förutsättningar som råder – inte minst vad gäller allianser och samarbeten.

1990-talets förhoppning om att det kalla kriget skulle följas av en evig fred visade sig inte bara felaktig, den levde i det svenska politiska medvetandet långt efter att den kunde avskrivas som en from förhoppning.

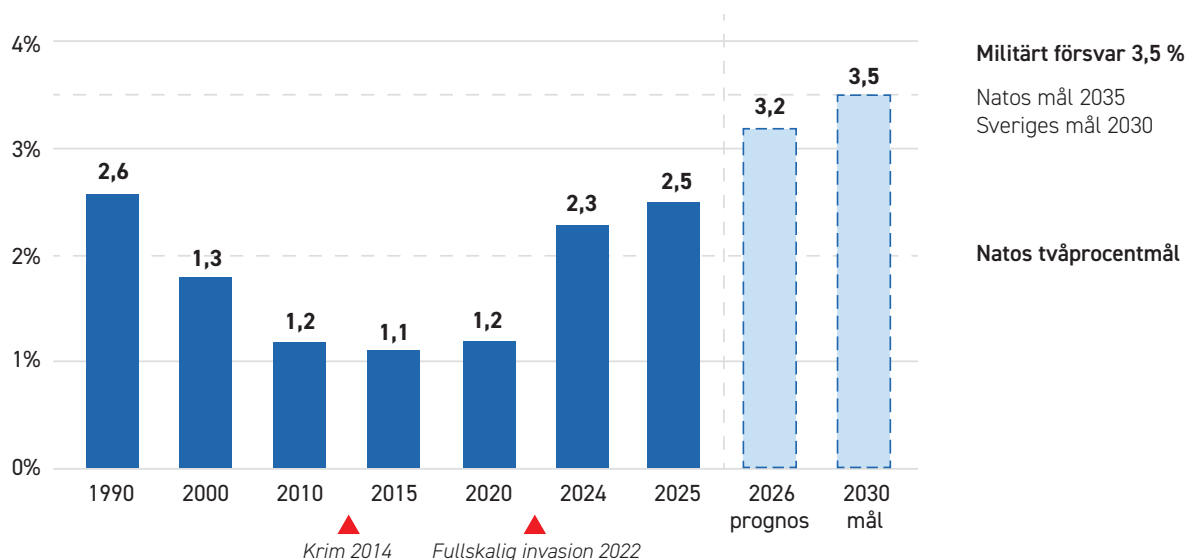
Från mitten av 1990-talet genomfördes en militär nedrustning som inte på allvar vändes förrän efter Rysslands annektering av Krim. Neddragningarna bromsades

tidigare, men det var med försvarsbeslutet 2015 som riksdagen började en omläggning och det är först efter 2020 som investeringarna som andel av BNP börjar öka på allvar. 2024 nådde vi målet om två procent av BNP (enligt Natos beräkningsstandard), mer än ett decennium efter att Ryssland genom annektering av Krim visat sig likgiltig inför den europeiska säkerhetsordningens grundläggande påbud om gränsers och territoriers integritet.

Idag växer det svenska försvaret och utmaningen handlar om att se till att tillförda resurser också på bästa sätt växlas över i ökad förmåga och säkerhet. Det finns bred svensk enighet bakom Natos mål om att medlemsländerna ska lägga totalt fem procent av BNP på försvar, varav 3,5 procent på det militära försvaret. Lång tid av försummelse och oförmåga att dimensionera försvaret till den förändrade omvärlden gör att vi har mycket att ta igen. Vändningen kom sent, men förhoppningsvis inte för sent.

Trettio år av neddragning, fem år av upphämtning

Militära utgifter som andel av BNP.

Källor: SIPRI Military Expenditure Database (1990-2020, avrundat), Nato (2024-2025 utfall; 2026 Natos uppskattning, juli 2026), regeringens mål om 3,5 procent till 2030. Staplar med streckad kant är prognos respektive mål.

Samtidigt försvårades en konsekvent och full omläggning av säkerhetspolitiken – med Natomedlemskapet som den mest centrala delen. Till skillnad från Finland – som redan i samband med EU-medlemskapet 1995 öppnade för möjligheten att överge också den militära alliansfriheten – valde den svenska regeringen att inte deklarera någon så kallad Nato-option.

Även om en sådan option i praktiken alltid har funnits (vi råder ju över vår egen säkerhetspolitik), så begränsades vårt säkerhetspolitiska handlingsutrymme av doktrinära utspel i helt motsatt riktning. Natomedlemskap var inte en möjlighet för den sittande regeringen. Tvärtom.

Efter maktskiftet 2014 beskrev den rödgröna regeringen Nato-medlemskapet konsekvent som en säkerhetspolitisk risk. Sveriges regering begränsade därmed sin egen handlingsberedskap genom att oprovocerat knyta ytterligare

politisk prestige till vår alliansfrihet. Detta fortsatte långt efter att Krim hade annekterats.

I en intervju i Sydsvenska Dagbladet i april 2015 fick dåvarande statsminister Stefan Löfven frågor om ett svenskt Natomedlemskap. I stället för att tona ner frågan och hänvisa till att den inte var aktuell där och då, hävdade Löfven att ett svenskt medlemskap skulle dränka vår säkerhet:

För att det inte skulle tillföra oss någon säkerhet i när-området. Det skulle tvärtom skapa mer osäkerhet. Det är bra att Sverige och Finland är alliansfria. Då har du två geografiska ytor fria. Då vet du att på de här ytorna är det alliansfritt. Då har du inte direktkontakt”.

STEFAN LÖFVEN, SYDSVENSKA DAGBLADET, APRIL 2015

Mot bakgrund av att Löfvens uttalande var helt oprovo- cerat är det svårt att tro att detta uttalande inte var grun- dat i någon form av säkerhetspolitisk analys i regeringen och att linjen om "fria geografiska ytor" hade diskuterats mellan ansvariga ministrar.

Med denna retorik höjde den svenska regeringen det politiska priset för en kursändring och bäddade för att få sina egna ord vända emot sig. Statsministerns utspel kunde utnyttjas av utländska krafter (läs Ryssland) som ville utmåla Nato och en utvidgning av Nato som just "destabiliserande". Sverige bekräftade det narrativ som Kreml önskade sprida.

Beskrivningen av ett svenskt Natomedlemskap som destabiliserande skulle fram till våren 2022 vara styrande för den dåvarande regeringens säkerhetspolitik. Det krävdes ett akut säkerhetshot för att man under högst oordnade former skulle kunna lägga om politiken.

Under perioden fram till den storskaliga invasionen när- made vi oss alliansen genom allt tätare samarbeten med Nato och bilateralt med dess medlemsstater, inklusive USA. Samtidigt avstod vi från säkerhetsgarantier med hänvisning till att ett fullvärdigt medlemskap skulle skada vår säkerhet och leda till instabilitet.

När situationen eskalerade dramatiskt under 2021 vidhöll den socialdemokratiska regeringen denna position. Något initiativ till nyansering eller omdisponering togs inte - samtidigt som det svenska handlingsutrymmet minskade gjorde regeringen ingenting för att öka det. Vid den soci- aldemokratiska partikongressen i november 2021, medan Ryssland synligt mobiliserade vid Ukrainas gräns, stängde försvarsminister Peter Hultqvist kategoriskt dörren för Natomedlemskap. När den ryska retoriken radikaliserades ytterligare under december låg linjen fast.

Under veckorna omedelbart efter den storskaliga ryska invasionen menade Magdalena Andersson på en press- konferens att en svensk Natoansökan "skulle ytterligare destabilisera läget i Europa". Statsministern menade att det därför heller inte kunde vara aktuellt ens med en diskussion om Nato-frågan. Man var fångad i sin egen retorik. Det många hade argumenterat för i decennier - av just de skäl som hade uppenbarats sig i all sin brutalitet - var nu helt nödvändigt.

En bidragande orsak till att man höll fast vid sin posi- tion - före fullbordat faktum - kan ha varit att regeringen inte fann ett ryskt invasionshot mot Ukraina trovärdigt. Dagens Nyheter-journalisten Mikael Holmström visade i juni 2022 att regeringen - baserat på svenska underrättel- ser - var så till den milda grad säker på att Ryssland inte skulle invadera att dåvarande utrikesminister Ann Linde valde att ifrågasätta sin amerikansk motsvarighet Ant- hony Blinken när denne i december 2021 redogjorde för amerikanska underrättelser som talade för en invasion.

Till Lindes försvar kan anföras att hon inte var ensam bland europeiska ledare och att hon enligt Holmström agerade på information från den svenska underrättel- setjänsten, som uppenbart missbedömde situationen. Samtidigt skriver Holmström att den svenska utrikesmi- nistern var så övertygad att samtalet med Blinken var "ett meningsutbyte".

Holmström frågar också om det inte fanns en helhets- bild som borde ha påverkat regeringens och Lindes bedömning.

Men man hade ju då de amerikanska uppgifterna och Putins uppsats under sommaren om att Ukraina inte hade något existensberättigande?

MIKAEL HOLMSTRÖM, DAGENS NYHETER, JUNI 2022

Ann Linde svar på detta är att Putin bryter ett mönster och inte agerar rationellt:

Putin hade ju inte gjort en fullskalig invasion i något av de länderna som han attackerat tidigare. Sedan gjorde han det ändå. Det man kan säga är att kanske borde vi ha insett att han var irrationell på ett sätt som han inte varit de tidigare tjugo åren. Men det gjorde vi inte.

ANN LINDE, DAGENS NYHETER, JUNI 2022

Lindes bedömning ska ses mot bakgrund av att den ryske presidenten under de föregående femton åren - från Georgien 2008, över annektering av Krim och kriget i östra Ukraina - visat sig ta liten hänsyn till internationell rätt och passerat en rad gränser. Huruvida den svenska regering uppfattat detta agerande som "rationellt" framgår inte av artikeln.

Samtidigt blir det uppenbart hur ohållbar den svenska linjen var. Regeringens potentiella omprövning i Nato-frågan hängde på huruvida man kände sig säker på att egna underrättelser var bättre än amerikanska. Möjligheten att situationen skulle bli direkt farlig måste ha funnits på Lindes och regeringens radar. Ändå valde man passivitet.

Man hade under lång tid investerat politisk prestige i den svenska alliansfriheten - inte minst genom Stefan Löfvens linje om "fria ytor" - och därmed beskurit sitt eget handlingsutrymme. Att det fanns högst trovärdiga scenarier i vilka Sverige måste gå med i Nato (vilket ju sedan också skedde) stod bortom rimliga tvivel. Att man inte gick med i Nato i mitten av 2010-talet är en sak, att man medvetet begränsade det egna säkerhetspolitiska handlingsutrymmet var oansvarigt.

I efterhand kan man konstatera att regeringen lyckades samla sig till ett beslut, men att processen dit försvårades av att man under lång tid investerat politiskt kapital i en föreställning om att Natomedlemskap var skadligt för Sverige och för vår säkerhet. Denna föreställning stod uppenbart i strid med det vägval som regeringen till slut gjorde, men också med de studier som genomförts under det föregående decenniet.

2013 tillsatte Alliansregeringen en utredning under ledning av ambassadör Tomas Bertelman. Bertelmans uppdrag var att *"beskriva hur Sveriges internationella försvarspolitiska samarbete i Norden, inom EU, med Nato och andra berörda fora ser ut och ge förslag på hur dessa kan utvecklas."*

En slutsats i utredningen - som överlämnades till försvarsminister Peter Hultqvist efter regeringsskiftet 2014 - var att ett Natomedlemskap borde utredas. Och att vi helst skulle göra det tillsammans med Finland. Bertelman betonar i sina överväganden utvecklingen i Ryssland:

Ryssland har i över ett decennium gradvis men allt tydligare rört sig bort från det samarbetsklimat baserat på gemensamma värderingar som antogs bli grunden för den nya europeiska säkerhetsordningen efter Berlinmurens fall. Därmed har också en av premisserna för den svenska solidariska säkerhetspolitiken gradvis förändrats.

TOMAS BERTELMAN, 2014

I en närmast profetisk skrivning förespråkar Bertelman att:

Den [studien av ett svenskt Nato-medlemskap] bör genomföras under någorlunda lugna villkor, dvs. inte vänta tills någon akut kris har uppstått i vårt omedelbara närområde.

TOMAS BERTELMAN, 2014

Försvarsminister Hultqvist och den rödgröna regeringens omedelbara reaktion på utredningen var att slå fast att någon Nato-utredning inte var aktuell. Därmed avstod man den handlingsfrihet som en analys - i ett relativt lugnare läge - hade möjliggjort.

2015 tillsatte regeringen Löfven en utredning för att *”ta fram en rapport som utifrån ett fristående perspektiv analyserar och redogör för innebörden av olika former av samarbeten respektive medlemskap med länder och i organisationer, samt dessas för- och nackdelar inom det försvars- och säkerhetspolitiska området, i dag och i framtiden.”*

Utredningen skulle *”inte utvärdera den militära alliansfriheten”*. Dvs inte ha en uppfattning i Natofrågan. Men utredningen gjorde likväl bedömningar som regeringen hade kunnat ta till sig.

Ambassadör Krister Bringéus tillkallades som expert. Vad gäller ett svenskt Natomedlemskap konstaterades att:

Den mest påtagliga militära effekten av ett Natomedlemskap vore av allt att döma att den osäkerhet som i dag råder om hur ett gemensamt uppträdande i en Östersjökris skulle gestalta sig, undanröjs och att västs samlade konfliktavhållande förmåga därigenom sannolikt skulle öka.

KRISTER BRINGÉUS, 2016

Utredaren pekade förvisso också på att det fanns en politisk risk i relation till Ryssland. Även om den risken var svårbedömd var hans uppfattningen då (2016) – grundat på erfarenheten av tidigare utvidgningsbeslut - att Ryssland efter ett visst skramlande skulle acceptera:

En svensk medlemskapsansökan torde leda till en politisk kris med Ryssland, även om dess omfattning och varaktighet är svårbedömd. Erfarenheterna av tidigare utvidgningsomgångar visar att Ryssland, efter att inledningsvis ha motsatt sig dem, till slut accepterat faktum och att en återgång till läget innan har ägt rum.

KRISTER BRINGÉUS, 2016

Ett hårt beslut om medlemskapsansökan var en politisk fråga. Där också andra övervägande behövde göras och exempelvis Finlands situation och vägval vägde tungt. Att Sverige behövde ta hänsyn till Finland är en sak, att vår regering drev en ideologiskt färgad säkerhetspolitik är en annan. Det kan också tilläggas att när socialdemokratiska statsråd utmålade ett svenskt medlemskap i Nato som “destabiliserande” undergrävde det också den finska Nato-alternativen.

De föreställningar om Natomedlemskap som dominerade det säkerhetspolitiska tänkandet under Stefan Löfven och sedan Magdalena Anderssons respektive tid som statsminister, hade svagt stöd i expertanalyser av frågan. Motiven för att driva dem var till synes politiska och handlade om att förstärka ett ideologiskt ramverk kring säkerhetspolitiska föreställningar som länge dominerat det socialdemokratiska partiet.

Detta fördröjde och försvårade frågans hantering och för-satte Sverige i en mer än nödvändigt farlig situation våren 2022. Utvecklingen – kriget, men också den politiska förändringen i Finland – kom att framtvunga ett beslut som man markerat starkt emot.

Parentetiskt kan konstateras att Stefan Löfven – som då inte längre var svensk statsminister – vidhöll sin uppfattning om ”fria ytor” så sent som vid ett seminarium på Åland den 1 april 2022, dvs drygt en månad efter Rysslands storskaliga invasion av Ukraina:

För egen del har jag inte blivit övertygad om att vi plötsligt skulle få en säkrare situation om vi lägger Natogränsen alldeles intill Ryssland i hela Europa.

STEFAN LÖFVEN, ÅLAND, 1 APRIL 2022

Det är viktigt att konstatera att dessa säkerhetspolitiska föreställningar satt djupt i det socialdemokratiska partiet och att de dikterade våra vägval från 2014 och framåt. Det fanns en omfattande säkerhetspolitisk ideologiproduktion

som argumenterade mot vårt medlemskap i den allians som idag är en hörnsten i vår säkerhet.

Vi har blivit Natomedlemmar och det i stor parlamentarisk enighet. Den inledande förvirringen avspeglade att den svenska regeringen inte var förberedd på en så snabb försämring av vårt säkerhetspolitiska läge och att den saknade förmåga att läsa omvärldsläget. I den senare delen tog man exempelvis inte till sig amerikanska underättelser som talade för att vår säkerhetspolitiska linje var potentiellt ohållbar. I den förra delen hade man skruvat fast sig i en i hög grad ideologiskt motiverad position.

När Natoansökan skickades in hade det gått över trettio år sedan kalla krigets slut, och svensk säkerhetspolitik hade under samma period förflyttats genom såväl EU-medlemskapet som våra egna ensidiga solidaritetsdeklarationer. Utvecklingen våren 2022 understryker att frågan om medlemskap hela tiden var aktuell. Det krävdes inte särskilt djup analys för att dra slutsatsen att det fanns realistiska scenarier i vilka ett medlemskap skulle vara nödvändigt för vår säkerhet. Ändå agerade regeringen som den gjorde.

Frågan som behöver ställas är vad en mer pragmatisk analys hade inneburit om den genomförts ett decennium tidigare. Regeringen Löfven ställdes tidigt inför den skarpa frågan i och med slutsatserna i Tomas Bertelmans utredning, men valde att avstå.

I efterhand har företrädare för den socialdemokratiska regeringen hävdat att världen förändrades i grunden 24 februari 2022. Och att det var därför Nato-medlemskapet

blev aktuellt. Världen förändrades och därmed förändrades även politiken.

Men det är inte den relevanta säkerhetspolitiska frågan. Världen hade förändrats långt tidigare och på ett sätt som gjorde att den förändring som inträffade 24 februari 2022 inte kunde uteslutas.

Försvars- och säkerhetspolitik, från den egna militära förmågan till vilka allianser och samarbeten man är med i, handlar om vad som kan hända och inte om vad som har hänt.

Våren 2022 uppträdde den socialdemokratiska regeringen som någon som skaffade sig en villaförsäkring när det börjat brinna explosionsartat i ett annat hus i kvarteret.

Tempoväxling 2022

Den framtvungade tempoväxling som den storskaliga invasionen innebar för den socialdemokratiska regeringen under våren 2022, bar in i regeringsskiftet där takten sedan dess ökats avsevärt. Under de senaste åren har ett antal viktiga beslut fattats inom svensk utrikes-, säkerhets- och försvarspolitik. Situationens allvar har avspeglat sig på regeringen, men också i en växande och stark samsyn i riksdagen.

Tempoväxlingen i siffror

Fyra nyckeltal för perioden efter Rysslands storskaliga invasion.

2024

7 mars: Sverige blir
fullvärdig medlem i Nato

170 mdkr

Tillskott till det militära
försvaret 2025–2030,
därtill 37,5 mdkr till det
civila försvaret

3,5 %

Mål för det militära
försvaret som andel av
BNP 2030 (Regeringens
prognos 2028: 2,6 %)

128 mdkr

Militärt stöd till Ukraina
i 22 stödpaket under
mandatperioden

Nato-medlemmen Sverige

7 mars 2024 – knappt två år efter att vår medlemsansökan skickats in – blev vi slutligen fullvärdiga medlemmar i Nato. Processen blev utdragen då den utnyttjades politiskt av Turkiet och Ungern.

Att medlemsansökningsprocesser används i inrikespolitiska eller andra syften är inte nytt. Motsvarande problem hade inte varit osannolika om vi sökt medlemskap tio eller tjugio år tidigare. Men nu förhalades beslutet i ett skarpt läge. Varje veckas fördröjning var kritisk.

Sverige har sedan dess varit en aktiv Nato-medlem med en ambition att bidra till hela alliansens säkerhet. Sveriges försvar och försvarsindustriella förmågor har mött erkännande från andra medlemmar, inklusive USAs nuvarande administration. Vid Nato-toppmötet i Ankara i juli 2026 bestämdes exempelvis att svenska GlobalEye ska köpas in som Natos nya bevaknings- och ledningsflygplan. Det är ett av flera kvitton på att Sverige gör Nato starkare.

Sverige bidrar av naturliga skäl framförallt till säkerheten i Östersjön och Nordeuropa, där vår marina närvaro och luftkapacitet integreras in i Nato. Vi löser nu uppgiften tillsammans med våra Nato-partners i regionen. Sverige har dessutom 600 man på plats i den multinationella brigaden i Lettland.

Sverige och USA har ingått ett avtal om försvarssamarbete, det så kallade DCA-avtalet. Det underlättar för logistik och operationer, samt reglerar förutsättningarna för amerikansk militär närvaro i Sverige. Syftet är att underlätta för snabb och stark amerikansk militär förstärkning i Sverige och Nordeuropa.

Natomedlemskapet är den stora förändringen, men hur det förvaltas och fördjupas genom samarbeten inom Nato och bilateralt påverkar vilket säkerhetsvärde det har för oss och för vår region.

Försvaret - mot 3,5 procent

Totalförsvarsbeslutet för perioden 2025–2030 tillför det militära försvaret ytterligare 170 miljarder fram till 2030 och det civila försvaret 37,5 miljarder under samma period. Totalförsvarsbeslutet innebar ursprungligen att det militära försvaret skulle uppgå till omkring 2,6 procent av BNP 2028. Upprustningen har därefter accelererat ytterligare och målet är nu att nå 3,5 procent 2030.

Försvarsbeslutet understryker behovet av användbarhet. Att förmåga inte kan finnas på papper, utan måste kunna bidra till egna och gemensamma operationer.

Ukraina - militärt och humanitärt stöd

Under den innevarande mandatperioden har Sverige fattat beslut om 22 militära stödpaket till Ukraina, till ett värde av 128 miljarder kronor. Vi har levererat en rad olika vapensystem och bidragit till träning och utbildning.

Till det kommer humanitärt stöd och ekonomiskt bistånd. Svensk biståndspolitik har lagts om, delvis för att stödja Ukraina och landet är idag Sveriges största biståndsmottagare. Under perioden 2022-2025 uppgick det bilaterala biståndet till Ukraina till 18,8 miljarder.

Sammantaget har vi en lång turbulent utrikes- och säkerhetspolitisk tid bakom oss. Och vi befinner oss fortsatt i ett mycket utsatt läge. Den sammantagna effekten av allt aggressivare ryska maktanspråk och en mer osäker internationell ordning ställer nya och skarpare krav på vår politik och vår förmåga att samarbeta med andra.

Den tempohöjning som Rysslands storskaliga invasion framtvingade har accelererat ytterligare och vi är på väg att ta igen det som försumrats tidigare. Det är avgörande att vi inte bara håller detta tempo, utan att det finns beredskap och politisk vilja att höja det ytterligare.

Vi behöver möta våra utmaningar med klarsyn, lugn och en pragmatisk inställning till vad som behöver göras. Det kräver analys, omvärldsförståelse och politisk förmåga av svenska regeringar under de kommande åren. Det var avsaknand av detta som försatte oss i en mer utsatt situation våren 2022.

Frågor hänger ihop. Det militära försvaret och våra allianser. Totalförsvaret och ett fungerande och starkt näringsliv. Samarbetet i EU och vår samlade förmåga att agera geopolitiskt. Bistånds- och handelspolitikens betydelse för att fördjupa relationer och prioritera resurser där de behövs.

Det finns också en koppling mellan politisk analys och värderingar. Om att en sam- och tillhörighet i väst - Norden och Europa, Ukraina, de transatlantiska banden och våra relationer till likasinnade länder också i andra delar av världen. Svensk politik måste vara förankrad i båda. I vår värderingsmässiga tillhörighet och i en pragmatisk och rationell analys av vårt säkerhetspolitiska läge.

Vi får framförallt inte återfalla i det önsketänkande och den ideologiserade syn på grundläggande utrikes- och säkerhetspolitiska frågor som präglade Sverige under stora delar av perioden efter kalla krigets slut.

UTRIKESPOLITISK AGENDA 2030

Åtta punkter för ett säkrare Sverige

DEL 2

Förslag till en utrikespolitisk agenda

Åtta punkter som nästa regering behöver leverera på – en sammanhållen strategi för säkerhet genom militär, ekonomisk och politisk styrka.

Åtta punkter för ett säkrare Sverige

- 1 Fortsatt stöd till Ukraina
- 2 Fortsatt upprustning av Sveriges försvar
- 3 Ett svenskt engagemang i och för Nato
- 4 Ett starkare och mer konkurrenskraftigt EU
- 5 Ett fördjupat nordiskt samarbete
- 6 Frihandel och strategiska samarbeten
- 7 En ekonomisk politik för säkerhet och motståndskraft
- 8 Fortsatt reformering av biståndspolitiken

En sammanhållen strategi för säkerhet genom militär, ekonomisk och politisk styrka

Sverige behöver en politik där varje länk i kedjan – från försvars- och säkerhetspolitik till utrikespolitik, men också vidare till handelspolitik, ekonomisk politik och konkurrenskraftspolitik – är så stark som möjligt.

Ett starkt försvar kräver att investeringar översätts i förmåga, men det behöver också vila på fungerande och starka allianser. Vi ska driva en utrikespolitik som stärker svenska intressen, också genom att göra Europa och EU starkare. Vi behöver en nordisk politik som pragmatiskt söker stärka den nordiska integrationen på alla områden – från försvarsindustriellt samarbete till vår gemensamma arbetsmarknad – men som också vidgar kretsen kring Östersjön.

En bred politik för säkerhet är också en fråga om ekonomi och konkurrenskraft. Om att vi har den ekonomiska styrka som krävs för att finansiera ett modernt och slagkraftigt försvar, med en fungerande energiförsörjning, en ändamålsenlig infrastruktur och ett konkurrenskraftigt näringslivsklimat. Ett starkt näringsliv är en förutsättning för att kunna försvara vår frihet.

En långsiktig politik för svensk trygghet och säkerhet har därför många delar. En framgångsrik politik behöver agera klarsynt och målmedvetet över ett brett spektrum.

En sådan politik måste ha förmågan att leverera på minst följande åtta punkter.

1. Fortsatt stöd till Ukraina

Ukrainas kamp handlar inte bara om landets överlevnad, det är också en kamp för de värden som förenar Europa och vår civilisation. Om ett stort land tillåts dominera över ett mindre, i kraft av militärt våld och en förvriden ideologi om dominans och historiska imperialistiska intressen, så är friheten för varje europeiskt land hotad.

Sverige ska fortsätta att stödja Ukraina och driva på för att EU och våra övriga partners också gör det. Ukrainas uthållighet får inte falla på att vår uthållighet brister. Det är en ödesfråga. Det är ett stöd till det ukrainska folkets kamp, men det är också en politik i vårt intresse. På kort och lång sikt. Vi måste ha viljan och förmågan att inte bara bibehålla, utan också öka stödet.

Mätt som andel av BNP är vi en av de främsta givarna till Ukraina. Norden och de baltiska staterna har stått för en tredjedel av det militära stödet till Ukraina. Det visar att andra länder behöver öka sitt stöd, inte att vi ska slå av på takten i vårt.

Vår försvarsindustriella kapacitet, vår förmåga att utöva inflytande i EU och i Nato och en fast linje i biståndspolitik är alla viktiga för att stödet ska vara uthålligt och kunna öka ytterligare.

2. Fortsatt upprustning av Sveriges försvar

Sverige behöver nå Natos mål att de totala försvarsinvesteringarna ska uppgå till fem procent av BNP till 2035, varav 3,5 till det militära försvaret. Den tillväxt som ligger i försvarsbeslutet behöver levereras och fokusera på att bygga operativa förmågor.

Sverige rör sig åt rätt håll. Men vi måste upprätthålla både fokus och tempo. Erfarenheten från tidigare försvarsbeslut är att nivåer och tidsplaner gång på gång sprungits förbi av verkligheten. Försvarsberedningens mål om 2,6 procent av BNP var överspelat bara ett år efter att det formulerats.

Målet om 3,5 procent till det militära försvaret bör därför ses som en bottenplatta. Den avgörande frågan är samtidigt inte bara hur mycket som avsätts, utan hur snabbt staten förmår omsätta pengar i operativ förmåga. Dagens regelverk, från upphandling och tillståndsprövningar till officersutbildning, präglas alltjämt av fredstida logik. Upprustningen behöver fokusera på volym och uthållighet, ammunition, reservdelar, bemanning, logistik och fungerande försörjningskedjor. Och planeringen måste fullt ut utgå från Natomedlemskapet, där svenska förmågor byggs för att leverera mot Natos beslutade förmågemål. Den största risken är att vi gör för lite och för sent.

3. Ett svenskt engagemang i och för Nato

Sverige ska fortsätta att vara en engagerad och konstruktiv Natomedlem. Vi förväntar oss ökad säkerhet genom alliansen, men vi ska också visa att vi – på egen hand och tillsammans med andra – levererar säkerhet till våra allierade.

Det handlar om militär förmåga och om att lösa de uppgifter som vi nu delar med andra i vårt närområde. Men också om försvarsindustriell kapacitet och tillhandahållandet av världsledande försvarssystem.

Sverige befinner sig geostrategiskt i ett av Natoalliansens viktigaste och säkerhetspolitiskt utsatta områden. Vi behöver fortsätta den militära integrationen inom Nato och tillsammans med Natoländer i vår region. Närheten till Kolahalvön och det stora och växande geopolitiska intresset för Arktis gör vår förmåga och vårt samarbete i regionen viktigt för hela Nato.

Sverige har på kort tid tagit ett omfattande operativt ansvar i alliansen, bland annat som ramverksnation för Natos framskjutna markstridskrafter (Forward Land Forces) i norra Finland och genom närvaro i Lettland. I takt med att det amerikanska engagemanget i Europa minskar är det europeiska allierade som står för de nya bidragen till alliansens norra flank.

Sverige ska vara pådrivande i den utvecklingen genom att bygga vidare på Natos regionala försvarsplaner. Vi ska fortsätta öva arktisk krigföring tillsammans med allierade som Storbritannien, Frankrike och Kanada, och fördjupa det försvarsmateriella samarbetet i Norden och Europa.

Fortsatt fördjupning av etablerade bilaterala samarbeten med Finland och i NORDEFECO stärker vår säkerhet, men tillför också viktiga värden till Nato i dess helhet. Ett starkt samarbete i Norden och runt Östersjön underlättar för integrationen av andra partners engagemang i regionen. Genom Joint Expeditionary Force (JEF) samarbetar exempelvis de nordiska och baltiska staterna sedan 2012 med Storbritannien och Nederländerna. Detta under brittiskt ledarskap.

Med ett starkt regionalt samarbete stärker vi också den transatlantiska länken, med Kanada som vi delar den arktiska geografin med, men också med USA - också av motsvarande skäl. Den amerikanska retoriken kring Grönland är inte acceptabel och försvagar Nato, men i grunden har vi och övriga Nato-medlemmar i regionen ett gemensamt intresse med USA.

Det som sker i vår region är viktigt för säkerheten här, men också för hur vi vill vara med och forma Nato för framtiden. Vi kan visa att olika lager av regionala samarbeten inom Nato möjliggör ökad förmåga på alla områden.

Det viktiga är att fördjupning och utveckling av dessa samarbeten sker i hägnet av Nato och att det finns en tydlig koppling mellan den säkerhet vi bygger här och det som tillförs alliansen i dess helhet.

Nordiskt samarbete och bilateralt samarbete med exempelvis Finland sågs länge som en sorts substitut till Nato. Det tänkandet måste nu ligga bakom oss.

Västliga underrättelsetjänster varnar för att Ryssland inom några år kan komma att pröva Natos förmåga och vilja att försvara varje allierad. Trovärdig avskräckning måste därför upprätthållas också vid lägre, hybrida konfliktnivåer. Sverige ska verka för skärpta insatsregler mot hybridangrepp, stärkt gränsöverskridande samverkan och för att den svensk-finska totalförsvarsmodellen sprids till fler allierade som ett bidrag till alliansens samlade motståndskraft.

Sverige ska driva en försvars- och säkerhetspolitik som ser Norden, Östersjön och Arktis ur ett tydligt Natoperspektiv.

4. Ett starkare och mer konkurrenskraftigt EU

Vid sidan av det militära samarbetet i Nato är EU Sveriges viktigaste internationella samarbete. Genom EU har vi möjlighet att projicera utrikes- och säkerhetspolitisk tyngd och det är den gemensamma europeiska konkurrenskraften som i mycket avgör vår egen ekonomiska tillväxtkraft.

EU har visat sig ha förmåga att samla sig till ett tydligt stöd för Ukraina. EU har stärkt sitt stöd när USA har tagit ett kliv tillbaka och står idag för cirka två tredjedelar. Sverige har spelat en viktig roll inom EU och behöver fortsätta att göra det.

Det ligger i Sveriges intresse att EUs utrikes- och säkerhetspolitiska roll förstärks. Det handlar om hur beslut fattas inom EU, där reformer för att enskilda länder inte ska kunna blockera beslut är nödvändiga. Men det handlar också om EUs förmåga att vara geopolitiskt relevant. Det är bra att vi har något att säga, men det är minst lika viktigt att andra lyssnar.

EUs geopolitiska inflytande och framtid som säkerhetspolitisk aktör bygger på militär förmåga, men också på ekonomisk styrka. Europas strukturella ekonomiska problem och sviktande konkurrenskraft drabbar oss genom lägre tillväxt, svagare reallöneutveckling och sämre levnadsstandard jämfört med andra länder. Men en krympande ekonomisk position i världen påverkar också EUs förmåga att agera utrikes- och säkerhetspolitiskt. EUs inre marknad är världens största och det är attraktionskraften och styrkan i den som varit unionens viktigaste källa till globalt inflytande historiskt. Det är därför vi är intressanta som handelspartner och för att bygga andra relationer med. Det är därför våra sanktioner svider. Att stärka europeisk konkurrenskraft är i allra högsta grad en säkerhetsfråga.

Sverige behöver engagera sig fullt ut i EU. Och vi behöver fokusera på det som är relevant och som gör Europa starkare och mer konkurrenskraftigt.

Det har inträffat en förändring under senare år, men under lång tid förhöll vi oss passivt och reaktivt till europapolitiken. EU sågs av många som en exogen faktor i svensk politik, inte som en del av svensk politik. Denna passiva inställning har gjort att vi inte fullt ut tagit ansvar och i många stycken sett unionens utveckling som något som påverkade oss men som vi själva inte kunde påverka.

Sverige är med i EU för att det gynnar våra intressen, men det kan inte vara en momentan räkneövning som hela tiden upprepas. Om vi ”gynnas” eller ”drabbas” av enskilda beslut är inte oviktigt, men den stora och länge obesvarade frågan är vad vi vill utveckla EU till. Längre förhöll vi oss till den frågan som om vi inte ägde den. Det gör vi. Vi kan påverka, vi kan övertyga och det finns andra länder och krafter i EU som delar våra uppfattningar.

Det ställer krav på Sverige och på Sveriges regering. Att fullt ut vara med och driva på för en union präglad av frihet, marknadsekonomi, öppen handel, det fria samhällets värderingar och vilja att stå upp mot de krafter som hotar dessa. Men också att vi fullt ut är med. Under den kommande mandatperioden bör en regering inleda en process för att möjliggöra ett svenskt införande av Euron. Av ekonomiska skäl. Men också av politiska.

5. Ett fördjupat nordiskt samarbete

Norden är det kulturella, sociala och ekonomiska sammanhang som står oss svenskar närmast. Det nordiska samarbetet har under hela efterkrigstiden drivit integrationen mellan våra länder och det är sedan länge naturligt att vi exempelvis har både passfrihet och en gemensam arbetsmarknad.

I en värld med stora problem är Norden och de nordiska länderna föredömen på många områden. Vi är stabila och välfungerande demokratier, med tillförlitliga och robusta rättsstater. Varje ranking över välbefinnande och livskvalitet toppas av länder i vår del av världen. Vi är världsledande inom en rad forskningsområden. Vår ekonomi är starkare än det europeiska genomsnittet och våra företag har förmågan att konkurrera globalt. Militärt ligger vi långt framme för att möta förväntningar och krav inom Nato. Klimatomställningen har i många avseenden nått allra längst här.

Ekonomiskt har enskilda eller flera nordiska länder ledande positioner inom energi, försvarsindustri, läkemedel, digitalisering, telekom, råvaror, logistik, verkstad, detaljhandel, fordon och mer. Inte minst i Sverige finns en dynamisk finanssektor som av många bedöms som EUs bästa.

Vidgar vi perspektiven till Baltikum och vidare runt Östersjön finns här en region med ekonomier som växer och länder som tar sin säkerhetspolitiska situation på allvar.

Politiskt finns redan idag samarbeten (NB8) som möjliggör koordinering och samfällt agerande i EU. Samlat är Norden och länderna kring Östersjön en politisk kraft av betydelse. I kraft av vår sammantagna storlek, men också av de resultat vi kan visa på.

Det nordiska samarbetet behöver vårdas och fördjupas. Först och främst för att det är viktigt för oss själva. Det gör oss rikare och starkare, men de för oss också närmare de länder i världen vi har mest gemensamt med. Med våra olikheter delar vi i mycket en samhällsmodell som världen behöver mer av. Vi kan visa att det går att leverera demokrati, tillväxt, livskvalitet och säkerhet. Och vi kan göra det i en tid då Europas förmåga att göra det ifrågasätts.

Norden behöver vara en tydlig prioritering för Sverige. Det bästa sättet att göra det är att i så många sammanhang som möjlighet stärka integrationen – ekonomiskt, kulturellt och politiskt. Vi behöver mer av samarbete på områden som försvar, försvarsindustri, ekonomi, finans, energi, infrastruktur, arbetsmarknad, forskning och högre utbildning, regelförenkling och kultur.

Det är också ett öppet nordiskt samarbete där det hela tiden finns en utsträckt hand till likasinnade. Från de baltiska staterna, Polen och Tyskland, till Nederländerna, Storbritannien och Kanada. Men också till fler.

6. Frihandel och strategiska samarbeten

Sverige är en liten och öppen ekonomi. Frihandeln är en av våra livsnervar och har historiskt varit en förutsättning för svenskt välstånd och globalt inflytande. Sverige har länge tillhört de tydligaste rösterna för öppenhet och regelbaserad handel.

Handelspolitiken är i dag också en gemensam EU-kompetens. Det är genom unionen som svenska handelsintressen förhandlas och försvaras. Samtidigt är frihandeln som vi känner den satt under hårt tryck. Ekonomi och handel vävs allt tätare samman med den säkerhetspolitiska verkligheten, och relationen mellan näringslivet i demokratier och diktaturer är i grunden obalanserad. Auktoritära stater subventionerar nyckelindustrier,

tvíngar fram teknologiöverföring och begränsar tillgången till sina marknader. Svaret är inte protektionism, utan öppen och regelbaserad handel med krav på ömsesidighet som gör våra samhällen både rikare och mer motståndskraftiga.

De avtal EU nyligen ingått visar vägen. Frihandelsavtalet med Indien – ”the Mother of All Trade Deals” – undertecknades i januari 2026 tillsammans med ett säkerhets- och försvarspartnerskap, det första i sitt slag mellan parterna. Handel och säkerhet paketeras som två pelare i en och samma strategiska omorientering. Avtalet är givetvis ekonomiskt betydelsefullt i sig, men dess sanna värde ligger i den strukturella fördjupningen av samarbetet mellan världens största demokrati och Europa.

I en tid av ”tulldiplomati” är diversifiering en form av säkerhet och fler och djupare handelsavtal är därför en sund prioritering. När USA vänder sig inåt kan och bör Europa ta ledartröjan. En bra början är sänkta tullar, en fördjupat inre marknad och stärkta samarbeten med Storbritannien, Australien och Nya Zeeland, Japan, Sydkorea och Singapore.

Handelsavtalen behöver kompletteras med strategiska avtal där ekonomi, teknologi och säkerhet hänger samman.

Japan blir en allt viktigare partner i en kritisk del av världen – både ekonomiskt och säkerhetspolitiskt. Här ligger Sverige långt framme. Redan 2022 undertecknades ett avtal om överföring av försvarsteknologi – Sverige är ett av endast fem europeiska länder med ett sådant avtal – och 2024 ett strategiskt partnerskap med fokus försvar och innovation.

Handel är också ett starkt verktyg i stödet till Ukraina och för att försvaga auktoritära regimers relativa ställning. I synnerhet för ett litet och exportberoende land som Sverige är dessa frågor livsviktiga.

Att fortsätta att stimulera och utveckla befintliga såväl som nya handelsrelationer är en viktig uppgift för nästa regering. Sverige som handelspartner kommer behöva handla med omvärlden brett och strategiskt på samma gång för att säkra tillväxt och svenska intressen. En sådan utveckling och prioritering hänger också samman med ett tydligare och mer målmedvetet EU-politiskt engagemang.

7. En ekonomisk politik för säkerhet och motståndskraft

Konkurrenskraft är försvarskraft och ekonomisk tillväxt stärker försvarsförmågan. Om fem procent av BNP ska investeras i försvaret spelar det roll vad BNP uppgår till. Ju starkare den svenska ekonomin är, desto starkare kan vårt försvar bli. Att vårda och utveckla näringsklimatet och stärka förutsättningarna för ekonomisk tillväxt är en del av det som gör vårt land tryggare och säkrare.

Företagen spelar också en avgörande roll i totalförsvaret. Det är näringslivet som har de försörjningskedjor som är nödvändiga för att samhället ska fungera. Pandemin visade på företagens helt avgörande betydelse för att se till att varor och tjänster finns tillgängliga. Ett starkt och fungerande näringsliv är del av vårt försvar och vår motståndskraft.

Företagsklimatet måste ses som en säkerhetsfråga. Politik som undergräver möjligheterna att starta och driva företag slår långsiktigt mot vår försvarsförmåga och vår motståndskraft.

Basen för ett starkt näringsliv och för dess roll för svensk säkerhet är en öppen och dynamisk marknadsekonomi. Reformerna som stärker företagsklimatet i vårt land är därmed också en investering i vår framtida säkerhet.

På motsvarande sätt är hot om drakoniska skatter på investeringar och entreprenörer, undergrävande av arbetslinjen och nya pålagor på företagen ett hot mot företagande och tillväxt. En sådan politik påverkar vår långsiktiga motståndskraft negativt.

Utvecklingen i vår omvärld ställer samtidigt andra krav på vår närings- och industripolitik. Staten behöver ha en mer framträdande roll än annars, men denna roll behöver också vara tydligt definierad, fokuserad och skyddad från uppenbara risker för missbruk. Det är rimligt att det finns ett system som screenar utländska investeringar och som omöjliggör för fientliga eller potentiellt fientliga krafter att äga samhällskritisk infrastruktur och verksamheter.

Vi behöver en tillståndspolitik som gör det möjligt att driva verksamheter i Sverige, inte minst inom gruv- och skogsnäringarna och inom den producerande industrin. Vi ska ta vara på våra naturtillgångar och inte minst våra sällsynta jordartsmetaller. Det ligger i vårt och våra allierades intresse. Sverige ska fortsätta att vara ett land som på ett ansvarsfullt sätt förvaltar de naturtillgångar vi har och som i det har tillit till näringslivets långsiktiga förmåga att skapa värde och vårda viktiga naturintressen.

Energipolitiken behöver bygga på stabila och tydliga spelregler som gör det möjligt att utveckla mer tillförlitlig fossil kraft. Att staten har en roll för att hantera finansiella risker kring utbyggnaden av kärnkraften är nödvändigt mot bakgrund av våra industriella behov, men också för vår säkerhet.

Natomedlemskapet kommer att innebära krav på infrastrukturinvesteringar. Men också näringslivets behov av fungerande fysisk och digital infrastruktur behöver tillgodoses. Transportflöden på väg, järnväg, till sjöss och i luften är vitala säkerhetsintressen.

8. Fortsatt reformering av biståndspolitiken

Svensk biståndspolitik har lagts om under den innevarande mandatperioden. Utöver en nödvändig omriktning mot Ukraina har utveckling och handel stegvis kommit att gå mer hand i hand. Svenska säkerhetsintressen och närområdet har också givits en annan tyngd i politiken. Det volymfokuserade enprocentsmålet har avskaffats. Biståndspolitiken har i linje med detta fokuserats, antalet "strategier" och mottagarländer har minskat.

Omläggningen har också varit del av en viktig utvärdering av resultaten av sex decennier av biståndspolitik, där stora summor pengar har gått in i projekt utan synbar eller till och med negativ effekt. Ekonomisk tillväxt, fattigdomsbekämpning och jobbskapande handlar om fungerande institutioner, rättsstat, marknadsekonomi, utbildning och handel. I många fall har det stora hindret varit korrupta regimer eller en nationell politik som direkt bekämpat företagande och motsatt sig marknadsekonomi. Svenskt bistånd ska bära våra värderingar om mänskliga rättigheter, demokrati och jämställdhet.

Att Sverige ska ha ett generöst humanitärt bistånd är en fortsatt prioritering. Det gäller också när USA drar sig tillbaka från viktiga insatser i några av världens mest fattiga länder. Att Sverige och EU finns på plats är humanitärt viktigt, men också för att inte låta ett geostrategiskt vakuum fyllas av andra aktörer som Kina och Ryssland.

En återställarpolitik på biståndsområdet skulle vara skadlig för fattigdomsbekämpningen. De förändringar som genomförts har varit nödvändiga. Men det skulle också riskera att dränera Sveriges insatser för Ukraina, genom att pengar återigen skulle gå till den typ av projekt och strategier som nu har prioriterats ner.

Denna agenda är framtagen av Frivärlds senior fellow **Fredrik Johansson**.

För vidare läsning om de olika punkterna som tas upp i agendan se gärna även Frivärlds tidigare utgivning: <https://frivarld.se/sv/rapporter/>